

SKATTENYTT

OFFICIELLT ORGAN FÖR TAXERINGSNÄMNSORDFÖRANDENAS RIKSFÖRBUND

NR 8—9 1987

Standardiserade optioner — ett sätt att vinna eller försvinna

Av högskolelektorn Leif Edvardsson och företagsjuristen Lars Bjerrek

Den svenska kapitalmarknaden har vuxit enormt under 1980-talet. Stockholms fondbörs tillhör numera en av de större i världen och är kanske, satt i relation till befolkningmängden, rent av den största. Såväl aktiemarknaden som kreditmarknaden har expanderat kraftigt. Mängder av nya instrument har introducerats de senaste åren i syfte att få en marknad liknande den som finns i föregångslandet USA. Till de nya instrumenten hör optioner och terminer av olika slag. Optionen har lanserats som ett instrument med oanade möjligheter till vinster trots liten kapitalinsats. Chansen till stora vinster genom optionens s k hävstångseffekt har lockat många att gå in i marknaden. Såväl företag som privatpersoner uppträder på denna. I februari 1987 uppgick dagsomsättningen i handeln med optioner till c a 80 milj kr och marknaden förväntas expandera ytterligare i takt med introduktionen av ännu fler instrument. På marknaden har en hel del aktörer gjort mycket stora vinster medan andra, bl a Stockholms kommun, förlorat stora summor genom optionsaffärer.

Som så många gånger förr när nya fenomen dyker upp har lagstiftningen inte hängt med i utvecklingen. I lagstiftningen har hittills saknats såväl civilrättsliga som skatterättsliga regler beträffande dessa nya instrument. En undersökning av beskattningsproblematiken har visserligen gjorts av kapitalvinstkommittén (SOU 1986:37) men kommitténs förslag har ännu inte föranlett lagstiftning. Däremot har regeringen i årets kompletteringsproposition föreslagit vissa lagändringar, som får betydelse för optionsutfärdarens skattesats. Denna förändring har föranletts av regeringsrättens dom i december, vilken gällde standardiserade aktieoptioner av köpoptionstyp. Beträffande andra typer av standardiserade optioner råder alltså betydande osäkerhet om hur beskattningen egentligen skall ske vid alla de olika handlingsalternativ som kontrahenterna i ett optionsavtal kan välja mellan. Mot denna bakgrund kan det förefalla märkligt att större delen av optionshandeln omfattar andra instrument än standardiserade aktieoptioner och att handeln hela tiden ökat.

I denna uppsats behandlas i första hand beskattningen av standardiserade optioner. För fullständighetens skull redovisas även beskattningsreglerna för andra optionstyper. Uppsatsen inleds med en begreppsförklaring beträffande de nya instrumenten, hur dessa fungerar och vilka handlingsalternativ parterna i ett optionskontrakt har. Kapitalvinstkommitténs förslag till beskattning av standardiserade optioner redovisas också.

Optioner — terminer

Optionen medför en rättighet för innehavaren. Populärt uttryckt kan man säga att denne fått "första tjing" på något mot att han betalat ett visst vederlag.

Ett *optionskontrakt* är ett avtal mellan två parter, optionsinnehavaren och optionsutfärdaren. Avtalet ger optionsinnehavaren en *ovillkorlig* rätt att köpa eller sälja viss egendom till visst pris, t ex aktier eller obligationer. Den som utfärdat optionen har förbundit sig att köpa eller sälja den underliggande egendomen om optionsinnehavaren begär detta. I optionskontraktet har man således skurit bort utfärdarens möjlighet att frånträda avtalet samt innehavarens skyldighet att genomföra detta. För optionen betalar förvärvaren en ersättning till utfärdaren. Denna ersättning kallas premium. Premium är alltså den ersättning som utfärdaren får för att han avstår från rätten att själv bestämma när den underliggande egendomen skall säljas eller köpas.

Ett *termiskontrakt* är en i förväg uppgjord affär, som skall genomföras vid ett överenskommet tillfälle i framtiden. Båda parternas rättigheter och skyldigheter är låsta genom avtalet. Kontraktet kan således upphöra att gälla endast om parterna är överens om att inte genomföra affären. Termiskontrakt är vanliga i branscher och på marknader som kännetecknas av stor osäkerhet om den närmaste tidens utveckling, t ex olje- och valutahandeln. Termisaffärer kan här bringa viss stadga i prisbilden.

Standardiserade terminskontrakt kallas vanligen *futures*.

Sammanfattningsvis är den avgörande skillnaden mellan options- och terminskontrakt att optionen är asymmetrisk till sin karaktär i motsats till terminskontraktet. Optionen medför endast en rättighet för innehavaren respektive skyldighet för utfärdaren medan terminskontraktet ger båda parter samma rättigheter och skyldigheter.

Optionstyper

Utställande av och handel med optioner var tidigare en nästan okänd företeelse. Möjligheten för aktiebolag att ge ut så kallade optionslån infördes genom lagstiftning först 1973. Bestämmelserna återfinns numera i 5 kap ABL. I dessa lån utfärdas skuldebrev tillsammans med optionsrätt att teckna nya aktier i bolaget mot betalning i pengar. I fortsättningen benämns denna optionstyp *teckningsoption*. De första optionslånen emitterades i slutet av 1981. Under åren 1982—1984 utgavs ett flertal optionslån. Genom lagstiftning 1985 eliminerades de skattemässiga fördelar som kunde uppnås genom dessa lån. Inga ytterligare optionslån har därefter emitterats.

De första egentliga köpoptionerna i Sverige, d v s rätten att köpa redan tidigare emitterade aktier, framträdde på kapitalmarknaden först 1984. Det var investmentbolagen Investor och Providentia som genom sitt gemensamma bolag Patricia AB gav ut optioner i Atlas Copco och STORA. Dessa *köpoptioner* var i likhet med teckningsoptionerna knutna till skuldebrev och kunde avskiljas från dessa. Optionerna har en löptid av 10 år och ger innehavaren rätten att vid utgången av denna tidsrymd köpa underliggande aktier i Atlas Copco respektive STORA. Noteringar av såväl teckningsoptioner som köpoptioner av Patricia-modell publiceras i dagstidningarna vanligen under rubriken teckningsoptioner.

Handel med fristående köpoptioner i aktier, d v s rätt att köpa aktier som inte utställts tillsammans med skuldebrev, började under 1985 på initiativ av Stockholms Optionsmarknad OM Fondkommission AB. För att optionerna skall bli så enhetliga och jämförbara som möjligt och kunna omsättas på en fungerande andrahandsmarknad har man valt att standardisera dem. Man talar därför om *standardiserade köpoptioner*. I dagstidningarna återfinns noteringarna av dessa under denna rubrik eller endast "köpoptioner".

I dag bedrivs handel med standardiserade optioner i såväl aktier som obligationer, så kallade ränteoptioner. Vidare har OM introducerat aktiefondsoptioner relaterade till aktieindexet OMX, så kallade OMX-optioner. Fr o m mars 1987 sker också optionshandel i regi av Sweden Options and Futures Exchange SOFE AB. Verksamheten inleddes med handel i optioner i aktieindex men skall senare utvidgas till att också omfatta optioner i aktier och räntebärande värdepapper. Handel i futures bedrivs i regi av såväl OM som SOFE. Handelsbanken har startat handel i aktieterminer.

De standardiserade optionerna

Aktieoptioner

När denna artikel publiceras bedrivs handel i såväl köpoptioner som säljoptioner. I OM-systemet avser en aktieoption alltid 100 aktier. Utfärdaren erhåller premium när optionen ställs ut. Under optionens löptid, som är högst nio månader, kan utfärdaren befria sig från förpliktelsen att avyttra eller köpa underliggande aktier genom att återköpa optionen till aktuellt marknadspris. Detta förfarande kallas *kvittning*. Innehavaren av en option har tre handlingsalternativ. Han kan alltid *sälja tillbaka* optionen till OM till rådande marknadspris, vilket också kallas kvittning. Optionen kan också utnyttjas när som helst under löptiden för *lösen* av de underliggande aktierna. Om aktiernas noterade värde vid löptidens utgång understiger lösenpriset vid en köpoption respektive överstiger lösenpriset vid en säljoption är optionen värdelös. Det saknas då anledning att begära lösen. Underlåtelse att lösa aktierna vid löptidens utgång kallas *förfall*. De flesta fondkommissionärer betalar dock alltid ett öre per underliggande aktie, d v s i praktiken 1 krona, även för en värdelös option som innehavaren vill sälja tillbaka.

Ränteoptioner

En ränteoption är en rätt att köpa eller sälja obligationer varvid priset relaterats till en på förhand bestämd räntesats, lösenräntan. Handeln avser såväl köpoptioner som säljoptioner.

Ränteoptionen avser alltid svenska statens riksobligationer på nominellt 1 miljon kr. Löptiden är sex månader och lösen kan ske endast på slutdagen. Utfärdaren av ränteoptionen erhåller premium, vilket betalas av den som förvärvat optionen. Parterna har samma handlingsalternativ som vid en aktieoption. Lösen är dock mindre betydelsefull, eftersom ränteoptionens egentliga funktion är att gardera innehavaren för ränterisker. Om optionsinnehavaren inte begär lösen vid optionstidens slut sker automatiskt ett sk kontantavräkningsförfarande under förutsättning att optionen då har ett marknadsvärde. En avräkning görs då mellan utfärdaren och innehavaren som om lösen skett men utan att detta faktiskt sker. Beloppet beräknas därvid med hänsyn till skillnaden mellan lösenräntan och den aktuella marknadsräntan på slutdagen. Detta förfarande kallas *stängning*.

Indexoptioner

Optionerna, som är av såväl köpoptionstyp som säljoptionstyp, baseras på ett aktieindex. Detta är för OM:s del aktieindexet OMX medan SOFE i sitt system bygger på indexet för de på börsen 16 mest omsatta aktierna, SX 16. För OMX-optionerna finns ett underliggande värdepapper. Detta är andelar i aktiefonden Delta. Löptiden är även i detta fall sex månader och lösen kan endast ske på slutdagen. Utfärdare och innehavare av en indexoption har samma

handlingsalternativ som vid ränteoptioner. Innehavaren kan därför i stället för att påkalla lösen på slutdagen få en kontantersättning, som baseras på skillnaden mellan aktieindexet denna dag och optionens lösenindex.

Inkomstbeskattningen av tecknings- och köpoptioner

De nuvarande reglerna för inkomstbeskattning av optionslån infördes den 1 juli 1985. Teckningsoptioner beskattas vid avyttring enligt aktievinstreglerna i 35§ 3mom KL. Skuldebrev beskattas däremot enligt reglerna i 35§ 4mom KL för annan lös egendom. Reglerna för teckningsoptioner skall också tillämpas på köpoptioner som blivit utfästa i förening med skuldebrev.

Då en teckningsoption förvärvats genom teckning av optionslån skall emissionspriset fördelas mellan skuldebrevet och optionen. Motsvarande fördelning sker när fråga är om en köpoption. Fördelningsprincipen tillämpas dock inte för optionslån som tecknats före den nya lagstiftningen. I dessa fall är optionens anskaffningsvärde 0 kr.

Om en teckningsoption förvärvats genom teckning av ett optionslån och teckningen skett på grund av aktieinnehav är anskaffningstidpunkten lika med moderaktiens förvärvsdag. För köpoptioner som förvärvats i samband med tecknande av optionslån är anskaffningstidpunkten i stället dagen för tecknandet av lånet. I de fall optionen förvärvats genom köp är anskaffningstidpunkten lika med dagen för köpeavtalet.

Beskattningens höjd för här nämnda optioner beror på innehavstidens längd. Om denna understiger två år tas hela vinsten upp till beskattning. Å andra sidan är en eventuell förlust i sin helhet avdragsgill mot samtidigt eller inom en sexårsperiod redovisade realisationsvinster. Vid längre innehavstider beskattas bara 40 procent av vinsten medan 40 procent av förlusten är avdragsgill. Observera att schablonmetoden inte får tillämpas på optionsrätter i lån tecknade före den 1 juli 1985.

En option som utnyttjas för nyteckning eller köp av aktier anses ej avyttrad. Utnyttjandet utlöser därför ingen beskattningsåtgärd. De nya aktiernas anskaffningsvärde är därmed lika med optionens anskaffningskostnad + nyteckningspriset respektive köpeskillingen vid ett köp. Om den utnyttjade optionen förvärvats genom ett optionslån anses den nyemitterade eller köpta aktiens anskaffningstidpunkt vara moderaktiens förvärvsdag respektive dagen för lånets teckning. Har optionen däremot förvärvats självständigt skall, när fråga är om en teckningsoption som utnyttjas, dagen för förvärvet av optionen räknas som den nyemitterade aktiens anskaffningstidpunkt.

Inkomstbeskattningen av standardiserade optioner

KL har hittills saknat särskilda regler för beskattningen av standardiserade optioner. Gällande rätt bygger därför på praxis, vilken än så länge består av endast två regeringsrättsavgöranden nämligen RÅ 83 1:90 och RÅ 1986 ref

182. Båda avgörandena avser köpoptioner till aktier. De säkra slutsatser som kan dras av domarna gäller därför endast sådana optioner.

Utfärdarens skattesits

I RÅ 83 1:90 fastställde RR att premium som en optionsutfärdare erhåller skall beskattas omedelbart som intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet enligt 35§ 1 mom KL. Det är därmed inte fråga om någon realisationsvinst. Följaktligen kan därför inte realisationsförluster kvittas mot erhållen premium.

Det kan synas märkligt att erhållen premium inte betraktas som realisationsvinst. Skälet är att optionsutfärdaren vid utfärdandet endast påtagit sig skyldigheten att sälja de underliggande aktierna. Man kan därför säga att han endast sålt rätten att fritt förfoga över sin aktier. För att en realisationsvinst skall uppkomma krävs att egendom av något slag övergått till ny ägare genom köp, byte eller liknande transaktion. Äganderättens övergång i en optionsaffär är knuten till lösenförfarandet och inte till själva utfärdandet av optionen. Premiums erläggande är därmed en självständig transaktion skild från den senare eventuella aktieförsäljningen.

Om utfärdaren vill frigöra sig från sitt åtagande kan han återköpa sin utställda option (kvittning). Enligt RÅ 1986 ref 182 är denna utgift inte avdragsgill mot tidigare erhållen premium. RR menade att denna utgift var helt beroende av dagsvärdet av en option av det slag som hade utfärdats och därmed avsevärt kunde skilja sig från erhållen premium vid utfärdandet av optionen. Med hänsyn härtill ansågs vederlaget inte ha sådan anknytning till premiumintäkten att vederlaget utgjorde en avdragsgill omkostnad för förvärvet av denna intäkt.

Den av RR intagna ståndpunkten kan leda till ett orimligt beskattningresultat, vilket följande exempel visar. Personen A med 70% i marginalskatt utfärdar en köpoption. Han erhåller 1 000 kr i premium. Efter en tid har optionens värde sjunkit till 600 kr. A tycker sig därför ha gjort en vinst på 400 kr om han återköper optionen och därmed återfår den fulla förfoganderätten till de underliggande aktierna. I praktiken har han dock gjort en förlust på 300 kr, eftersom endast 300 kr av erhållen premium återstår efter skatt medan kvittningskostnaden på 600 kr ej är avdragsgill. Utfärdarens position skulle självfallet bli än mer ohållbar om optionens värde efter utställandet hade stigit i värde.

Genom domen uppkom en omotiverad asymmetri i beskattningssystemet som bedömdes avsevärt försvåra eller t o m omöjliggöra optionshandeln. Avdragsrätt för återköpspremium har därför införts retroaktivt fr o m 1987 års taxering (prop 1986/87:150 s 439ff). Avdragsregeln innebär att utställaren av en standardiserad option får rätt till avdrag för återköpspremium vid en kvittningsaffär. Motsvarande avdragsrätt föreligger för utgiven ersättning vid stängning. Avdraget medges i förvärvskällan övrig tillfällig förvärvsverksam-

het, d v s den förvärvskälla som omfattar alla andra intäkter än realisationsvinster och lotterivinster. Eventuellt underskott i denna förvärvskälla är *inte* avdragsgillt som allmänt avdrag.

Utformningen av avdragsregeln innebär följande: Om återköp av utställd option sker samma år som utställandet medges avdrag mot erhållen premium. Sker däremot återköpet först under kalenderåret efter utställandet krävs för avdrag att intäkt i förvärvskällan redovisas samma år. Denna intäkt kan vara premium vid utställande av annan option men även annan intäkt som ingår i förvärvskällan. Det innebär, såsom avdragsregeln har utformats, att återköpspremium är avdragsgill mot bl a ersättningar eller förmåner från fåmansföretag om dessa har karaktär av förtäckt utdelning.

Som tidigare nämnts avser hittillsvarande praxis endast köpoptioner avseende aktier. Om dessa rättsregler analogt gäller också för andra typer av standardiserade optioner är naturligtvis inte möjligt att säkert uttala sig. Inget talar dock mot att samma regelsystem skulle gälla.

Innehavarens skattesits

Innehavaren av en köpoption till aktier har tre handlingsalternativ. Väljer han att sälja tillbaka optionen skall nettot av affären beskattas som realisationsvinst eller -förlust enligt reglerna i 35§ 4mom KL för annan lös egendom. Eftersom optionens löptid aldrig kan överstiga nio månader skall hela vinsten tas upp till beskattning. Uppkommer förlust är denna i sin helhet avdragsgill mot vilken realisationsvinst som helst under samma beskattningsår eller de närmaste sex åren.

Om en optionsinnehavare begär lösen medför inte utnyttjandet av optionen någon realisationsvinstbeskattning. I stället skall kostnaden för optionen, i likhet med teckningsoptionen, inräknas i aktiernas anskaffningsvärde. Anskaffningstidpunkten för aktierna är dagen för optionens utnyttjande, d v s lösendagen. Realisationsvinstbeskattning enligt 35§ 3mom KL sker först då aktierna avyttras.

Innehavaren kan också låta sin option förfalla. Den ersättning han tidigare erlagt för att erhålla optionen blir då en icke avdragsgill kapitalförlust. Denna beskattningskonsekvens var klarlagd redan när handeln i standardiserade optioner påbörjades. Vid förfall anses optionen aldrig vara avyttrad och därmed har förlusten aldrig realiserats. Detta är skälet till att vissa fondkommisionärer välvilligt ställer upp och återköper helt värdelösa optioner för en symbolisk enkrona. Frågan är dock om skattedomstolarna kommer att betrakta transaktionen som en reell avyttring eller som en ren konstruktion.

Ovanstående regler för innehavaren gäller köpoptioner till aktier. För övriga standardiserade optioner av köpoptionstyp torde beskattningen vid ett lösenförfarande vara densamma. Innehavaren får sannolikt lägga förvärvs-

set för optionen till anskaffningskostnaden för det underliggande värdepapperet. Gäller lösenförfarandet i stället en säljoption torde innehavaren få räkna av erlagd premium för optionen från avyttringspriset. Vilka beskattningsregler som gäller t ex vid återförsäljning av ränteoption eller vid stängning av indexoption är oklart. Logiken talar för att beskattning även i dessa fall bör ske enligt 35§ 4mom KL.

Med reservation för ovan redovisade osäkerhet i bedömningen kan beskattningsreglerna för standardiserade optioner sammanfattas i nedanstående schema. Detta har för fullständighetens skull kompletterats med övriga optionstyper. Moment 3b avser kapitalvinstkommitténs förslag, som redovisas lite längre fram.

	35§ 1 mom KL	35§ 3 mom KL	35§ 4 mom KL	35§ 3b mom KL
Objekt	Premium vid utfärdande av standardiserad option	Avyttring av teckningsoptioner och motsvarande köpoptioner	Avyttring/stängning av standardiserad option	Alla transaktioner med standardiserade optioner
Förlust	Återköpspremium och stängningskostnad avdragsgill. Förlust <i>ej</i> kvittningsbar.	Realisationsförlust kvittningsbar	Realisationsförlust kvittningsbar	Realisationsförlust kvittningsbar

Privatpersoner — företag

De regler som vi redovisat ovan gäller beskattningen av privatpersoner. För skattskyldiga som bedriver handel med värdepapper utgör värdepappersinnehavet en lagertillgång. I dessa fall beskattas vinster och förluster vid avyttring av värdepapper i inkomstslaget rörelse. Följaktligen bör också resultatet av eventuella optionsaffärer avseende sådana värdepapper beskattas i rörelsen. Det medför bl a att kostnaden för återköp av en utställd option blir avdragsgill fullt ut utan någon begränsning.

Frågan om ett aktiebolags handel med värdepapper i beskattningshänseende skall betraktas som rörelse eller ej har nyligen prövats i ett förhandsbesked, RÅ 1986 ref 53. I målet ansåg RR att värdepappershanteringen i bolaget skul-

le beskattas enligt reglerna för rörelse trots att den huvudsakliga verksamheten avsåg inköp och försäljning av trävaror. I domskälen motiverades utgången med att bolagets värdepappershantering var inriktad på kortsiktiga aktieaffärer och hade påbörjats redan när bolaget bildades år 1981. Syftet med värdepappershandeln var att generera kapital till den kapitalkrävande trävaruverksamheten och handeln efterhand fått en betydande omfattning.

Även om man har anledning att iaktta en viss försiktighet vid tolkningen av detta rättsfall torde det ändå föranleda en väsentlig förändring i tidigare allmänna uppfattning av rättsläget. Efter utgången i RÅ 81 1:4, som visserligen avsåg ett handelsbolag, har den fiskala sidan i ett stort antal pågående processer hävdad att handel med värdepapper som sker för "egen räkning" aldrig skulle kunna bli rörelse och detta oberoende av verksamhetens omfattning och i vilken företagsform den bedrivs. Denna ståndpunkt torde nu överges, i vart fall när fråga är om värdepappershandel vid sidan om egentlig rörelse. Ett aktiebolag, som gör optionsaffärer av mer än ringa omfattning vid sidan av annan verksamhet, bör således ha goda möjligheter att kunna hänföra uppkommande vinster och förluster till den ordinarie rörelsen.

Beträffande fysiska personers handel med värdepapper har RR i praxis intagit en restriktiv hållning. I RÅ 81 1:4 och RÅ 81 Aa 12 hade den skattskyldiges aktieaffärer för egen räkning mycket stor omfattning. Trots detta ansågs verksamheten inte vara rörelse utan beskattades enligt reglerna för tillfällig förvärvsverksamhet.

Med ledning av utgången i ovan redovisade mål och även äldre praxis kan man dra slutsatsen att definitionen av rörelse såvitt gäller värdepappershandel har olika innebörd beroende på skattesubjektets karaktär.

Kapitalvinstkommitténs förslag

I juni 1986 offentliggjordes kapitalvinstkommitténs slutbetänkande Reavinst Aktier Obligationer (SOU 1986:37). I betänkandet finns ett intressant avsnitt med förslag till beskattning av sådana standardiserade optioner som vid den tidpunkten fanns på marknaden. Utgångspunkten för kommitténs förslag var att tillskapa enkla och enhetliga regler. Kommittén anser att standardiserade optioner är "särskilda värdepapper med säregna egenskaper". Enligt kommitténs uppfattning är likheterna mellan skilda optioner större än likheten mellan en option och det underliggande värdepapperet.

Kommittén anser att optionen är ett "högspekulativt värdepapper". Efter som löptiden är kort och eventuella värdeförändringar är att hänföra till genuina kapitalvinster eller -förluster föreslås att full beskattning skall ske av vinsterna. För denna beskattning har ett särskilt lagrum i 35§ 3bmom KL tillskapats. Alla transaktioner som företas med standardiserade optioner föreslås bli beskattade enligt detta moment.

Det föreslagna regelsystemet för en optionsutfärdare innebär att erhållen premium skall beskattas som realisationsvinst när likviden blir tillgänglig för lyftning. Härigenom kan andra realisationsförluster kvittas mot erhållen premium. Väljer utfärdaren att återköpa sin option är kostnaden för detta en realisationsförlust, som kan kvittas mot premium eller andra realisationsvinster. Redovisas inga realisationsvinster det beskattningsår återköpet sker kan realisationsförlusten vid återköpet sparas i sex år.

Förvärvaren av en option som väljer att sälja tillbaka sin option beskattas enligt reglerna i samma moment. I detta fall beskattas nettot som en realisationsvinst eller -förlust. Detsamma gäller om innehavaren begär stängning. Optionsinnehavaren har också en möjlighet att låta sin option förfalla. Den skall då anses avyttrad för 0 kr. Skälet härtill är enligt kommittén att symmetri därigenom erhålls i beskattningen. Eftersom utfärdarens premium alltid beskattas fullt ut menar kommittén att det är konsekvent att medge innehavaren full avdragsrätt. Ett annat motiv för kommitténs ställningstagande är att en utebliven avdragsrätt lockar till konstruerade försäljningar — där ändamålet endast är att få fram en avdragsgill förlust (jfr vissa fondkommissionärers återköp av s k minusoptioner).

Om optionsinnehavaren utnyttjar sin option för lösen av det underliggande värdepapperet bör en s k avskattning ske enligt kommitténs förslag. Detta sker för att möjliggöra full beskattning av optionens värdestegring. Denna värdestegring skall därefter inte ingå i en framtida aktievinstbeskattning som av kommittén föreslagits utgöra 50% av vinsten oavsett innehavstidens längd. Avskattningen innebär att ”innehavaren skall redovisa skillnaden mellan det förvärvade objektets marknadsvärde (t ex aktiernas börskurs) och lösenpriset + premium som vinst/förlust”.

Kapitalvinstkommitténs förslag utsattes för häftig kritik. Bl a uttalades att ett genomförande av det skulle ta död på optionshandeln. Det kan därför synas märkligt att Svenska bankföreningen och Svenska fondhandlareföreningen i en gemensam skrivelse till regeringen 1987-03-12 gjort kapitalvinstkommitténs förslag till sitt eget förslag och begär omedelbar lagstiftning med retroaktiv verkan fr o m 1986 års taxering.

Förmögenhetsbeskattningen

I RÅ 83 1:90 fastslogs att en optionsrätt till köp av aktie, som utställts av en privatperson, inte skall förmögenhetsbeskattas. Motiveringen härför var att optionsrätter inte omnämndes i den uppräkningslista av värdepapper som fanns i 3§ 1 mom d) lagen om statlig förmögenhetsskatt. Lagrummet har ändrats fr o m 1985-07-01. Numera skall således ”optionsrätter till nyteckning eller köp av aktie, om sådan optionsrätt är föremål för omsättning på kapitalmarknaden” tas upp som tillgång vid förmögenhetsbeskattningen.

Av lagtextens nuvarande lydelse framgår klart att alla säljoptioner är fria från förmögenhetsskatt. Detsamma gäller indexoptioner och ränteoptioner av köpoptionstyp. Å andra sidan råder ingen som helst tvekan om att teckningsoptioner och köpoptioner av Patriciamodell är förmögenhetsskattepliktiga. Däremot kan ifrågasättas om aktieoptioner av köpoptionstyp är skattepliktiga eller ej.

Tveksamheten har framförallt sin grund i om köpoptionen kan sägas vara föremål för omsättning på kapitalmarknaden. All handel i optionerna sker nämligen med OM som motpart. I varje optionsaffär agerar alltså OM säljare gentemot köparen och köpare gentemot säljaren. En överlåtelse av optionen till tredje man är inte avsedd även om den är möjlig. Överlåtelsen är då mycket krånglig att genomföra. Optionerna kan på denna grund knappast anses vara föremål för omsättning på kapitalmarknaden i traditionell mening. I den optionshandel som nu också sker i SOFE:s regi har SOFE börsfunktionen. SOFE-optionen omsätts alltså på kapitalmarknaden.

Av detta skäl bör med hänvisning till neutralitetsprincipen även optioner som förmedlas via OM komma att anses som omsatta på kapitalmarknaden.

Enligt proposition (prop 1984/85:193 s 62) avser förmögenhetsskatteplikten främst de optionsrätter som fortlöpande noteras på dags- och affärstidningarnas börssidor med angivande av köp-, sälj- och betalkurser. Vidare framhålls att också andra optionsrätter, i vilka handel ännu inte förekommer, kan omfattas av bestämmelsen. En förutsättning är dock att en inte oväsentlig handel regelbundet förekommer på kapitalmarknaden i sådana optionsrätter. Med dessa optionsrätter kan inte rimligen ha åsyftats andra än de vid denna tid ännu ej introducerade standardiserade köpoptionerna i aktier, vilka för övrigt på annat håll i propositionen omnämns som exempel på nya former av optionsrätter. Det torde således vara ganska säkert att dessa köpoptioner är förmögenhetsskattepliktiga oavsett hur handeln i dem är organiserad.

Skatteplikten förorsakar i sin tur problem. Ett av dessa beror på att den som utfärdat optionen har förbundit sig att när som helst under löptiden vid anfordran sälja sina aktier till lösenpriset. Optionens värde beror på dels den återstående löptidens längd dels lösenpriset. Om den återstående löptiden vid årsskiftet är mycket kort motsvarar optionens värde skillnaden mellan aktiernas noterade värde och lösenpriset. Förmögenhetsbeskattning av optionsinnehavaren är fullt rimlig eftersom han, vid lösen av aktierna den sista december, naturligtvis blir förmögenhetsbeskattad för aktiernas noterade värde och inte lösenpriset. Om nu också utfärdaren av optionen, i det fall innehavaren inte begärt lösen, blir förmögenhetsbeskattad för aktiernas noterade värde blir optionens värde beskattad på två håll. Logiken bjuder därför att utfärdaren av optionen i detta fall som förmögenhetsvärde av aktierna tar upp endast lösenpriset. Skulle å andra sidan noterat värde understiga lösenpriset bör det

noterade värdet vara förmögensvärde, eftersom lösen självfallet då inte kommer att ske.

Ett annat problem är om den standardiserade aktieoptionen av köpoptionstyp omfattas av de nya värderingsregler som införts i samband med arv och gåva av börsnoterade aktier samt fr o m 1988 års förmögenhetstaxering. Enligt förarbetena (prop 1986/87:54 s 16) skall reducering till 75% av det noterade värdet ske beträffande sådana värdepapper som underkastas evig realisationsvinstbeskattning. Förutom aktier skall således noterade värdet av såväl teckningsoptioner som köpoptioner av Patriciamodell reduceras. Avyttring av den standardiserade aktieoptionen beskattas enligt 35§ 4mom KL. I detta moment gäller en tidsbegränsad skatteplikt. Optionens värde skall därför *inte* reduceras.

Sammanfattning

Privatpersoners vinster och förluster på optionsaffärer beskattas i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet. Speciella begränsningsregler gäller för förluster i detta inkomstslag. En optionsutfärdares avdragsrätt för återköpspremiurn respektive stängningskostnad är begränsad till samma år redovisad intäkt i samma förvärvskälla. En verklig förlust på optionsaffären blir därmed i allmänhet inte avdragsgill.

Optionsinnehavarens skattesits är visserligen bättre såtillvida att avdragsrätt föreligger för alla förluster och att avdragsrätten kan utnyttjas inom en sexårsperiod. Förlusterna får emellertid endast kvittas mot realisationsvinster och utländska lotterivinster. Därför är avdragsrätten många gånger fiktiv i situationer där förlusten på optioner är stor. De flesta privatpersoner har inte den förmögenhetssituation som möjliggör skapandet av stora realisationsvinster.

Optionens sk hävstångseffekt medför att optionens värde förändras procentuellt mycket mer än den underliggande egendomens värdeförändring. Spekulation i standardiserade optioner, liksom andra optioner, kan ge mycket stora vinster men också förluster. Därför är optionen ett sorts lotteri för den riskbenägne. Optioner bör undvikas av privatpersoner med litet kapital och svaga nerver. För att göra vinstgivande affärer i standardiserade optioner krävs god kännedom om marknaden och förmåga att fatta snabba beslut.

Snogeholms Slott

Seminarieprogram hösten 1987

3—4
september

Internationell skatteplanering (Hålles i Stockholm)

Etablering av finansbolag och captive-bolag utomlands. Etablering av forskningscentra i utlandet. Den amerikanska skattereformens betydelse. Ändringarna i företagsbeskattningen i Väst-europa. Etablering via utländsk trust m m.

Lärare: Director of tax James Tobin, New York, professor Göran Grosskopf

21—23
september
alternativt
12—14
oktober

Familjeföretagens generationsskifte.

De nya reglerna för familjerätt och arvs- och gåvobeskattnig. Genomgång av regler och effekter för företag och företagsägare. Förslag till planeringsåtgärder m m.

Lärare: Professor Göran Grosskopf, jur kand Erik Waller

9—11
november

Styrelsearbete och styrelseansvar.

Bolagsrättsliga och straffrättsliga regler för styrelseledamöter. Ansvarsgenombrott, skadeståndsansvar, skatterättsliga aspekter m m. Praktikfallsstudie av bl a Fermenta-fallet.

Lärare: Universitetslektor Rolf Dotevall, aukt revisor Ulf Gometz, professor Göran Grosskopf, professor Per-Edwin Wallén

30 november—
1 december

Bokslutsplanering.

Redovisningsmässiga och skattemässiga aspekter på bokslutsarbetet med särskild inriktning på aktuella nyheter.

Lärare: Professor Göran Grosskopf, docent Per Thorell

Snogeholms Utbildnings AB anordnar även företagsanpassad utbildning inom skatte- och bolagsrätt, t ex kurser inför bokslutsarbetet, utbildning av koncerncontrollers m m.

För vidare information ring eller skriv till Snogeholms Utbildnings AB, Ängdalavägen 36, 217 47 Malmö, tel 040-722 85.